

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ

Το βρέφος δεν έχει τη δυνατότητα να μας πει το ίδιο διάφορες πληροφορίες για τις αισθητηριακές του εμπειρίες και βιώματα.

Παρ' όλα αυτά, οι αντιδράσεις του σε αντιληπτικά ερεθίσματα μας βοηθούν στο να παρατηρήσουμε και να μελετήσουμε τη συμπεριφορά του. Προτού όμως αναφερθούμε διεξοδικά στον τρόπο ανάπτυξης των αισθήσεων του νεογέννητου, καλό είναι να γίνει μια αναφορά στην ενδομήτρια ανάπτυξη των αισθήσεων του εμβρύου.

13.1. Η αύξηση και η ανάπτυξη των αισθήσεων κατά την ενδομήτρια ζωή του εμβρύου

Η ΟΡΑΣΗ: Κατά το τέλος του έβδομου με αρχές του όγδοου μήνα, αρχίζει το έμβρυο να ανοίγει τα βλέφαρά του, γιατί τότε έχουν πια σχηματισθεί οι οπτικοί βολβοί των ματιών του. Έτσι, αμέσως μόλις γεννηθεί, έχει ανοικτά τα μάτια του.

Η ΑΚΟΗ: Το έμβρυο ακούει μέσα από τη μήτρα διάφορους ήχους, όπως τους καρδιακούς παλμούς της μαμάς του, τη ροή του αίματος από τα αγγεία του πλακούντα. Μάλιστα, έρευνες έχουν δείξει ότι από τον έκτο μήνα της κύησης το έμβρυο έχει τη δυνατότητα να ακούει και να αναγνωρίζει τη φωνή της μητέρας του.

Η ΓΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΣΦΡΗΣΗ: Είναι ελάχιστα αναπτυγμένες κατά τη ζωή του εμβρύου στη μήτρα, όμως αναπτύσσονται πολύ γρήγορα μετά τη γέννησή του.

Η ΑΦΗ: Είναι ήδη ανεπτυγμένη σ' ένα έμβρυο που βρίσκεται στον τρίτο μήνα. Αυτό συμβαίνει, διότι ένας οποιοσδήποτε ερεθισμός στο δέρμα της κοιλιάς της μητέρας του, του προκαλεί αντανakλαστικές κινήσεις, δηλαδή αυτόματες αντιδράσεις. Όλα τα παραπάνω έχουν αποδειχθεί με τη χρήση υπερηχογραφημάτων.

13.2. Η αύξηση και η ανάπτυξη των αισθήσεων του βρέφους

A. Η όραση

Αν και θεωρείται ότι η όραση του νεογέννητου δεν είναι ικανοποιητικά ανεπτυγμένη, αυτό απέχει από την πραγματικότητα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η όρασή του είναι εναρμονισμένη με τις ανάγκες του.

Το ανθρώπινο βρέφος είναι το μόνο από τα θηλαστικά που αμέσως μετά τη γέννησή του έχει τη δυνατότητα να δει έστω και σε περιορι-

Εικόνα 13.1α

Το έμβρυο ακούει από τον 6^ο μήνα, ενώ το αίσθημα της αφής είναι ανεπτυγμένο από τον 3^ο μήνα της ενδομήτριας ζωής του

σμένη απόσταση, γύρω στα **20 εκατοστά**. Όλα τα άλλα θηλαστικά αργούν, από λίγες μέρες έως και εβδομάδες, μέχρι να ανοίξουν τα μάτια τους και να δουν το πρώτο φως.

Κατά τη διάρκεια της γέννησης μάλιστα, το νεογέννητο είναι αναγκασμένο να περάσει από το στενό γεννητικό σωλήνα της μητέρας του, κάτι το οποίο πολλές φορές του προκαλεί προσωρινούς τραυματισμούς στους επιπεφυκότες των ματιών του, όπως: **μικρές αιμορραγίες, ερεθισμούς, πρηξίματα** κ.τ.λ. Όμως, παρ' όλες αυτές τις δυσχερείς καταστάσεις, το νεογνό μπορεί να δει κάποιες θολές στην αρχή φιγούρες, κυρίως όταν αυτές βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη των 20 εκατοστών. Επίσης, όταν προσπαθεί να κοιτάξει διερευνητικά σε μεγάλες αποστάσεις, τα μάτια του αδυνατούν να λειτουργήσουν αρμονικά και παρατηρείται το φαινόμενο του **στραβισμού**, το οποίο είναι απόλυτα φυσιολογικό, λόγω της ανωριμότητας του οπτικού του νεύρου.

Το νεογέννητο από τις πρώτες ώρες της ζωής του έχει αρκετά ξεκάθαρες προτιμήσεις. Αντιδρά πιο έντονα σε **κινούμενα αντικείμενα** παρά σε ακίνητα. Επίσης, προτιμά τα **σχήματα** που έχουν **καμπύλες γραμμές** από αυτά που έχουν ευθείες. Αντιδρά περισσότερο σε **πολύχρωμα σχέδια** παρά σε μονόχρωμα, και τέλος του αρέσουν τα **μεγάλα φωτεινά αντικείμενα**.

Υπάρχει η επιστημονική άποψη η οποία αποδεικνύει ότι υπάρχει σοβαρός λόγος που το μωρό αδυνατεί να εστιάσει σε μακρινή απόσταση. Αυτό συμβαίνει επειδή αυτό είναι σωματικά μικρό και ανήμπορο να αντιμετωπίσει εικόνες και καταστάσεις που συμβαίνουν λίγο πιο μακριά από αυτό και δεν υπάρχει κανένας λόγος να ξέρει τι συμβαίνει μακριά από το σώμα του. Έτσι λοιπόν αυτή του η άγνοια για τον κόσμο που είναι μακριά του, το αφήνει ήρεμο και χαλαρωμένο.

Η προτίμησή του για μεγάλα καμπυλωτά και κινούμενα σχήματα, εναρμονίζεται πολύ καλά με το μητρικό πρόσωπο, το οποίο αναγνωρίζει από πολύ νωρίς.

Το νεογέννητο λοιπόν βλέπει ό,τι έχει ανάγκη να δει και αποφεύγει τη σύγχυση που θα του προκαλούσε αν έβλεπε πιο μακριά, πράγματα που δεν θα ήταν σε θέση να τα αντιμετωπίσει.

Αμέσως μετά τον τοκετό τα νεογέννητα, αφιερώνουν αρκετή ώρα κοιτώντας διαπεραστικά το πρόσωπο της μητέρας τους. Μάλιστα, σε

πολλά Μαιευτήρια παρακινούν τη μητέρα να πιάσει αμέσως το μωρό της και να το κρατήσει σφιχτά στην αγκαλιά της. Αυτός ο βαθύς συναισθηματικός δεσμός μεταξύ τους ριζώνει ακόμη καλύτερα και περισσότερο με τη διαδικασία του θηλασμού. Οι περισσότερες μητέρες, κατά τη διάρκεια του θηλασμού, διαπιστώνουν ότι το μωρό τους έχει καρφωμένα τα μάτια του πάνω στο πρόσωπο της μητέρας του.

Αν και η τέλεια όραση αποκτάται πλήρως μέχρι την ηλικία των τεσσάρων ετών, το παιδί γύρω στην ηλικία του ενός έτους έχει τις περισσότερες οπτικές ικανότητες που έχουν και οι ενήλικες.

Β. Ακοή

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το μωρό έχει τη δυνατότητα να ακούει από την **εμβρυϊκή** του κιόλας **ζωή**.

Από τον **έκτο μήνα** μπορεί να αντιδρά ακόμα και σε θορύβους από τον έξω κόσμο. Μάλιστα, όσο πιο οξείς είναι οι θόρυβοι τόσο πιο ισχυρή είναι η αντίδραση. Έχει επιστημονικά αποδειχθεί ότι το έμβρυο ακούει πιο ήπια, τους διάφορους ήχους από το εξωτερικό περιβάλλον και αυτό, γιατί το αμνιακό υγρό που το περιβάλλει, το προστατεύει από τους έντονους ήχους και μετριάζει την έντασή τους. Με την ανάπτυξή του όμως στον έξω κόσμο, τα αυτιά του εκτίθενται σε άμεσα ερεθίσματα και γίνονται δέκτες πολύ δυνατών ηχητικών μηνυμάτων, που του προκαλούν έντονη δυσφορία, ανησυχία αλλά και κλάμα.

Άλλες επιστημονικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι το έμβρυο προτιμά πολύ τις ανθρώπινες ομιλίες και ιδιαίτερα, τις **γυναικείες φωνές** παρά τις αντρικές. Επίσης, είναι γνωστό ότι αναγνωρίζει τη **φωνή της μητέρας** του και αντιδρά πολύ θετικά όταν την ακούει.

Ένα βρέφος, στους **τέσσερις** περίπου μήνες της ζωής του, στρέφει το κεφάλι και τα μάτια του προς κάθε ήχο που παράγεται, **40- 45 εκατοστά μακριά από το αυτί**.

Σε ηλικία **πέντε μηνών**, στρέφει το κεφάλι και το χαμηλώνει, αν ο ήχος προέρχεται κάτω από το αυτί του. Ένα μήνα αργότερα, κάνει κάτι πιο δύσκολο. Μπορεί να στρέψει το κεφάλι του προς τον ήχο και προς τα πάνω, αν αυτός προέρχεται **πάνω από το αυτί του**. Είναι γνωστό ότι η προς τα πάνω κίνηση είναι πιο δύσκολο να πραγματοποιηθεί από το νεογνό.

Γύρω στους **οκτώ μήνες** έχει τη δυνατότητα να γυρίζει το κεφάλι του **προς κάθε κατεύθυνση**, κατευθείαν προς το σημείο του ήχου.

Όμως πρέπει να γνωρίζουμε ότι αυτές οι αλλαγές δεν οφείλονται στη βελτίωση της ακουστικής ικανότητας του βρέφους, αλλά στην ικανότητα να αντιδρά σε ήχους μέσω της οπτικής του προσοχής. **Με άλλα λόγια το βρέφος μπορεί να ακούει καλά, πριν μπορέσει να μας δείξει πόσο καλά ακούει.**

Γ. Η γεύση - Όσφρηση

Η ΓΕΥΣΗ: Στα βρέφη αρέσει να δοκιμάζουν καθετί γλυκό. Άλλωστε, η αίσθηση της γεύσης είναι από πολύ νωρίς ανεπτυγμένη. Γευστικά κέντρα υπάρχουν στη **γλώσσα**, στον **ουρανίσκο**, στο πίσω μέρος του **λάρυγγα**, στις **αμυγδαλές** και στο **εσωτερικό των μάγουλων**. Η όλη λειτουργία της γεύσης ξεκινά με το πρώτο είδος που μπορεί να καταναλώνει το νεογέννητο, δηλαδή το γάλα της μητέρας του. Ανάμεσα στις τέσσερις γεύσεις που έχουμε: την πικρή, την ξινή, την αλμυρή και τη γλυκιά, το μωρό αντιδρά θετικά μόνο στην τελευταία και απορρίπτει τις υπόλοιπες. Αν ένας ενήλικας βουτήξει το δάχτυλό του σε μια γλυκιά ουσία, π.χ. μέλι, και το βάλει στο στόμα του μωρού θα δούμε με πόση ευχαρίστηση αυτό θα το πιπιλίζει και μάλιστα, όταν τραβήξει το δάχτυλό του, θα δούμε το βρέφος να στρέφει το βλέμμα και όλο το σώμα του προς τη μεριά του ενήλικα.

Όμως, ακόμη και όταν μεγαλώσει και γίνει ενήλικας, γνωρίζουμε ότι ακόμη θα επιθυμεί έντονα τις γλυκές γεύσεις και μάλιστα αυτές θα τον ηρεμούν και θα του φτιάχνουν τη διάθεση.

Η ΟΣΦΡΗΣΗ: Στην ενήλικη ζωή κυρίαρχο ρόλο παίζουν η όραση και τα οπτικά σήματα, ενώ οι μυρωδιές ελάχιστα. Έτσι τις περισσότερες φορές έχουμε συνηθίσει να αναγνωρίζουμε και να αντιδρούμε σε έντονες μυρωδιές, όπως κάποιο άρωμα ή μια δυσάρεστη μυρωδιά, ενώ αγνοούμε τις περισσότερες φορές άλλες πιο απαλές οσμές που υπάρχουν τριγύρω μας, όπως το λεπτό άρωμα ενός ανθισμένου λουλουδιού ή τη βροχή που έρχεται κ.τ.λ.

Αντίθετα, έχει διαπιστωθεί ότι τα νεογέννητα είναι πολύ ευαίσθητα στις μυρωδιές του περιβάλλοντος και μάλιστα αντιδρούν έντονα στην οσμή της αμμωνίας, στο γλυκάνισο κ.τ.λ. Έχουν επίσης μια ιδιαίτερα ευαίσθητη αντίδραση όσφρησης απέναντι στη μυρωδιά του σώματος της μητέρας τους. Μπορούν δηλαδή πολύ εύκολα να ξεχωρίσουν τη μοναδικότητα της οσμής του στήθους της μητέρας τους από τις υπόλοιπες γυναίκες.

Εικόνα 13.2α

Το βρέφος με την κατάλληλη άσκηση μπορεί πιο γρήγορα να αναπτύξει τις αισθήσεις του

Από τη μεριά τους οι μητέρες έχουν την ίδια ικανότητα στην αναγνώριση των δικών τους νεογέννητων μωρών. Σύμφωνα με έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι αν δώσουμε σε μια μητέρα το μωρό της, την πρώτη μισή ώρα της ζωής του, θα μπορεί να το αναγνωρίζει μόνο από τη μυρωδιά του. Βέβαια αυτό είναι ένα χάρισμα που έχουν οι μητέρες αλλά οι περισσότερες δεν το γνωρίζουν, γιατί δεν έτυχε ποτέ να το χρησιμοποιήσουν.

Την αναπτυγμένη αίσθηση της όσφρησης την έχουν ακόμη και τα πρόωρα μωρά. Αυτό συμβαίνει διότι η όσφρηση αναπτύσσεται αρκετά γρήγορα σε σχέση με τις άλλες αισθήσεις στον ανθρώπινο οργανισμό.

Δ. Η αφή

Το δέρμα του νεογνού είναι αρκετά ευαίσθητο. Πιο ευαίσθητα είναι τα δάκτυλά του, τα χείλη και η γλώσσα του. Είναι ευαίσθητο στο κρύο και τη ζέση. Αντίθετα το αίσθημα του πόνου έχει χαμηλότερη ένταση στα βρέφη από ό,τι έχει στους ενήλικες. Ένα τσίμπημα με την καρφίτσα π.χ. προκαλεί ηπιότερες αντιδράσεις στο βρέφος. Βέβαια δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το βρέφος είναι λιγότερο ευαίσθητο στον πόνο. Το πιθανότερο είναι ότι ο πόνος στην αρχή της ζωής είναι μόνο βιολογικό φαινόμενο. Με την πάροδο του χρόνου όμως, προστίθεται και το βιωματικό στοιχείο και ο πόνος γίνεται και ψυχοβιολογικό γεγονός.

Το μωρό χρησιμοποιεί την αίσθηση της αφής, για να ανακαλύψει περισσότερα για τον εαυτό του, θηλάζοντας τα χέρια του και όταν καταφέρει να θηλάξει και τα πόδια του. Από τη στιγμή που θα μπορέσει να κρατήσει ένα αντικείμενο, προσπαθεί να το βάλει στο στόμα του και το ψάχνει με τα χείλη αλλά και τη γλώσσα του.

Η αφή διδάσκει στο μωρό τη διαφορά ανάμεσα στη μαλακή μάλλινη κουβέρτα και στη λεία κρύα κουδουνίστρα. Επομένως, πρέπει να του δίνουμε παιχνίδια με διαφορετική ύλη για να ανακαλύπτει διάφορα πράγματα με την αφή.

13.3. Δραστηριότητες ανάπτυξης των αισθήσεων

Οι δραστηριότητες ανάπτυξης των αισθήσεων βοηθούν το βρέφος να μάθει τον κόσμο γύρω του, ευκολότερα και με πιο σωστό τρόπο. Όσες θα αναφερθούν παρακάτω, είναι μερικές από τις πολλές που έχουμε τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουμε.

Βέβαια, πραγματοποιώντας κάποια δραστηριότητα δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι κάθε μωρό είναι ξεχωριστή οντότητα με μοναδικότητα στις ενέργειες και τις πράξεις του. Έχει το δικό του ρυθμό ανάπτυξης, τον οποίο θα πρέπει να σεβόμαστε και να παρακολουθούμε με μοναδικό ενδιαφέρον.

Βασικές αρχές για την έναρξη μιας δραστηριότητας

- Είναι πολύ σημαντικό, όταν κάνουμε μια δραστηριότητα με το παιδί, να είμαστε συγκεντρωμένοι και να μην μας αποσπά τίποτε την προσοχή.
- Να μιλάμε στο μωρό, όταν βρισκόμαστε μαζί του.
- Να ενθαρρύνουμε πάντα το παιδί, για την προσπάθεια που καταβάλλει.
- Να έχουμε υπομονή και να μη βιαζόμαστε να ολοκληρώσουμε τη δραστηριότητα.
- Να χρησιμοποιούμε ήπιες εκφράσεις και τόνο φωνής, δίχως να το εκνευρίζουμε.
- Μόλις αντιληφθούμε ότι κουράζεται ή ότι δεν βρίσκει ενδιαφέρον σε ό,τι κάνει, δεν το πιέζουμε να συνεχίσει, αλλά μελετούμε το λόγο που αυτό συνέβη.
- Να επιλέγουμε κατάλληλο χώρο. Ένας φωτεινός, τακτοποιημένος και αεριζόμενος χώρος συμβάλλει σε καλύτερα αποτελέσματα.
- Να επιλέγουμε κατάλληλο χρόνο πραγμάτωσης μιας δραστηριότητας, όχι την ώρα που πεινάει ή που είναι κουρασμένο.
- Το βρέφος πρέπει να φορά άνετα ρούχα και ελαφρά, που δεν θα το ενοχλούν ούτε θα το πιέζουν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Έχουν γίνει διάφορες επιστημονικές μελέτες κατά καιρούς σχετικά με την ανάπτυξη και εξέλιξη των αισθήσεων του παιδιού, τόσο κατά την εμβρυϊκή όσο και κατά τη μετέπειτα ζωή του.

Το έμβρυο σχηματίζει τον οπτικό του βολβό κατά τον έβδομο-όγδοο μήνα και αμέσως μετά τη γέννηση έχει τη δυνατότητα να ανοίξει τα μάτια του και να δει το γύρω περιβάλλον του, αν και στην αρχή λίγο θαμπά, καθώς γνωρίζουμε ότι τον πρώτο καιρό βλέπει μόνο σε απόσταση 20 εκατοστών.

Από την ενδομήτρια ζωή του το έμβρυο μπορεί να ακούσει την ροή του αίματος από τα αγγεία της μητέρας του, αλλά και να αντιληφθεί τη φωνή της μαμάς του από τον έκτο μήνα περιήπου.

Το αίσθημα της αφής είναι επίσης ανεπτυγμένο από τον τρίτο κιόλας μήνα της ζωής του και κάνει το έμβρυο να αντιδρά σε διάφορα ερεθίσματα, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, ένα άγγιγμα της μητέρας του πάνω στην κοιλιά της, προκαλεί την αντίδρασή του, η οποία εκφράζεται με μια δική του κίνηση.

Η αφή όμως είναι αισθητή και κατά τη μετέπειτα ζωή του και τα πιο ευαίσθητα σημεία του είναι η γλώσσα του, τα χείλη και τα δάχτυλά του.

Αντίθετα, η γεύση και η όσφρηση είναι δύο από τις αισθήσεις που αναπτύσσονται όχι κατά την ενδομήτρια ζωή, αλλά η εξέλιξή τους είναι αρκετά σύντομη αμέσως μετά τη γέννηση του βρέφους. Έτσι αναγνωρίζει πολύ γρήγορα τη μυρωδιά της δικής του μαμάς και στρέφει προς εκείνη το πρόσωπό του, για να θηλάσει από την πρώτη στιγμή της ζωής του.

Σχετικά με τη γεύση, η γλυκιά είναι αυτή που του τραβά περισσότερο την προσοχή και κάνει το έμβρυο να τη ζητά αμέσως μόλις τη γνωρίσει.

Υπάρχουν πολλών ειδών δραστηριότητες που μπορούν να αναπτύξουν τις αισθήσεις του βρέφους, ανάλογα με την ηλικία στην οποία βρίσκεται, και στο εργαστηριακό μέρος παρουσιάζονται μερικές από αυτές.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πώς γίνεται η ανάπτυξη των αισθήσεων του παιδιού κατά την ενδομήτρια ζωή του;
2. Ποια είναι η κατάσταση της όρασης του νεογέννητου και πώς αυτή εξελίσσεται;
3. Ποιες είναι οι αρχικές οπτικές προτιμήσεις του νεογέννητου;
4. Ποια είναι η ακουστική εξέλιξη του βρέφους; (4ος -5ος κ.τ.λ. μήνας)
5. Ποια είναι η αγαπημένη γεύση του βρέφους και πού βρίσκονται τα γευστικά του κέντρα;
6. Είναι αναπτυγμένη η όσφρηση στα νεογέννητα;
7. Το νεογέννητο έχει αναπτυγμένο το αίσθημα της αφής;
8. Να αναφέρετε δραστηριότητες ανάπτυξης των αισθήσεων κατά μήνες.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟ ΜΕΡΟΣ**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ****1^{ΟΣ} - 3^{ΟΣ} ΜΗΝΑΣ****ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ**

- Κρεμάμε στο κρεβάτάκι του κάποια πολύχρωμα αντικείμενα και το μωρό τα παρατηρεί όση ώρα μένει ξύπνιο.
- Προτιμούμε σεντόνια και σκεπάσματα πολύχρωμα, με πολλά σχέδια, για να τραβούν την προσοχή του. Για λίγη ώρα το τοποθετούμε μπρούμυτα με σκοπό να παρατηρήσει καλύτερα τα χρώματα και τα σχήματα.
- Εξοπλίζουμε το χώρο γύρω του με πολύχρωμα αντικείμενα.
- Κινούμε ένα αντικείμενο μπροστά από το πρόσωπό του και παρατηρούμε, αν το παρακολουθεί με τα μάτια του.
- Ενώ έχει δει το αντικείμενο, το εξαφανίζουμε από τα μάτια του και μετά το ξαναφέρνουμε μπροστά του.
- Μετακινούμε ένα μικρό ηλεκτρικό φακό σιγά-σιγά μπροστά στα μάτια του, σε τόξο 180ο. Παρατηρούμε αν μπορεί να το παρακολουθήσει με τα μάτια του.
- Κινούμε τα χέρια του μωρού μπροστά στο πρόσωπό του, ώστε να δει τα χέρια του και τις κινήσεις τους.
- Τοποθετούμε στο χέρι του μια μικρή ελαφριά κουδουνίστρα. Έπειτα τη βάζουμε στο άλλο χέρι του. Σιγά-σιγά θα μάθει να βλέπει τα αντικείμενα που θα κρατά στα χέρια του.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Ο χώρος εφαρμογής των δραστηριοτήτων θα πρέπει να είναι φωτεινός και άνετος. Το ντύσιμο του βρέφους θα πρέπει να είναι ελαφρύ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ

- Μιλάμε και τραγουδάμε στο μωρό κάθε φορά που το έχουμε αγκαλιά ή το αλλάζουμε ή το ντύνουμε.
- Έχουμε στο χώρο που βρίσκεται το βρέφος ανοικτή μια τηλεόραση ή ένα ραδιόφωνο, για λίγη ώρα.
- Τοποθετούμε μια ελαφριά κουδουνίστρα στο χέρι του και καθώς το κουνά, κάνει την κουδουνίστρα να βγάζει ήχους.
- Μπορούμε να δέσουμε στα καλτσάκια του κουδουνάκια. Εκείνο, καθώς άθελά του θα κινείται, θα ακούει τους ήχους από τα κουδουνάκια.
- Του μιλάμε από διάφορα μέρη του δωματίου στο οποίο βρίσκεται το μωρό. Παρακολουθούμε αν στρέφει το βλέμμα του στην κατάλληλη μεριά κάθε φορά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΗ

- Κάνουμε μασάζ σε όλο το σώμα του και του αλλάζουμε θέσεις.
- Φέρνουμε τους βραχίονες του πάνω από το κεφάλι του και τους επαναφέρουμε πάλι στη θέση τους.
- Σπρώχνουμε τα πόδια του προς το σώμα και λυγίζουμε τα γόνατά του.
- Σπρώχνουμε τις πατούσες του ελαφρά προς το σώμα του.

4^{0Σ}-5^{0Σ} ΜΗΝΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ

- Καθώς βρίσκεται το μωρό ανάσκελα, του βάζουμε ένα αντικείμενο στο χέρι του την ώρα που δεν κοιτά. Παρατηρούμε αν το προσέξει και αν θα το φέρει στο στόμα του.
- Του κρεμάμε ένα αντικείμενο σε ύψος που να μπορεί να το φτάνει και να παίζει μόνο του με αυτό.
- Δένουμε στον καρπό του την άκρη της κλωστής ενός μπαλονιού. Έτσι, σε κάθε κίνηση που θα κάνει, θα παρατηρεί το μπαλόνι να κινείται.
- Καθώς μας βλέπει, του δείχνουμε ένα παιχνίδι, για να δούμε αν θα απλώσει το χέρι του να το πιάσει.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ

- Του τραγουδάμε παιδικά τραγουδάκια, καθώς ασχολούμαστε μαζί του.
- Τσαλακώνουμε χαρτιά ή φύλλα από δέντρα και το αφήνουμε να ακού-

ει τον ήχο τους.

- Χτυπάμε ένα κουδούνι ή μια κουδουνίστρα από διάφορα μέρη του χώρου στον οποίο βρίσκεται το μωρό.
- Κρεμάμε ένα μόμπιλ που παράγει ήχο, όπως καμπανούλες, σε μέρος όπου με το ρεύμα του παραθύρου παράγει ήχο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΗ

- Του δίνουμε να αγγίξει υλικά με διαφορετική υφή, όπως ένα μαλακό ύφασμα, ένα φτερό ή ένα χονδρό ύφασμα.
- Του δίνουμε να κρατήσει μια πάνινη κούκλα ή ένα γούνινο ζωάκι.
- Του δίνουμε να πιάσει ένα πλαστικό κουτάλι ή κάποια πάνινα ή πλαστικά γεωμετρικά σχήματα.

6⁰²-8⁰² ΜΗΝΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ

- Δίνουμε στο βρέφος έναν καθρέπτη για να δει το πρόσωπό του. Βέβαια, έτσι θα έχει τη δυνατότητα να δει και άλλα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω του και δεν τα έχει παρατηρήσει μέχρι τώρα. Του δείχνουμε τη μύτη του, το στόμα του κ.τ.λ.
- Βάζουμε σε μια λεκάνη με νερό, μερικά παιχνίδια που επιπλέουν. Θα το ευχαριστηθεί πολύ και θα δει πως μερικά αντικείμενα επιπλέουν.
- Τοποθετούμε σε αρκετή απόσταση από το μωρό τα παιχνίδια του. Το προτρέπουμε να κινηθεί προς αυτά και να πάει να τα πιάσει. Εμείς κάθε φορά του λέμε το παιχνίδι που θέλουμε να πιάσει.
- Στο βρέφος αρέσει να ασχολείται και να περιεργάζεται είδη της κουζίνας, όπως ξύλινες κουτάλες, κατσαρόλες, πλαστικά πιάτα κ.τ.λ.
- Το ενθαρρύνουμε, όποιο αντικείμενο κι αν έχει στο χέρι του, να το μεταφέρει από το ένα χέρι στο άλλο.
- Του δίνουμε τη δυνατότητα να φάει μόνο του. Είναι μια διαδικασία που του αρέσει πολύ.
- Εμφανίζουμε και εξαφανίζουμε από μπροστά του τα παιχνίδια του. Παρατηρούμε την αντίδρασή του.
- Παίζουμε μαζί του το παιχνίδι «κου-κου -τα». Του σκεπάζουμε τα μάτια με τα χέρια του και του λέμε «κου-κου» ενώ όταν τα ανοίγουμε του λέμε: «τα». Είναι ένα παιχνίδι που αρέσει πολύ στα παιδιά και σε λίγο θα μάθει να το κάνει μόνο του.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Το βρέφος από τους πρώτους μήνες της ζωής του προτιμά τα πολύχρωμα αντικείμενα

- Του δείχνουμε κάποιες εικόνες από διάφορα αντικείμενα. Στην αρχή θα προσπαθήσει να τα πιάσει. Όμως θα αντιληφθεί ότι η εικόνα ενός αντικειμένου δεν είναι το ίδιο το αντικείμενο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ

- Του δίνουμε να παίζει με διάφορα αντικείμενα που παράγουν ήχο, π.χ. κουδουνίστρα, κύβοι με κουδουνάκια κ.τ.λ.
- Κάνουμε το βρέφος να προσέξει διάφορους ήχους που υπάρχουν στο σπίτι όπως: η ροή του νερού της βρύσης, το "τικ-τακ" του ρολογιού κ.τ.λ.
- Το προτρέπουμε να τσαλακώνει χαρτί, αλουμινόχαρτο, να θρυμματίζει φύλλα από δέντρα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΗ

- Του δίνουμε να αγγίξει υλικά από διαφορετικό υλικό, όπως: χαρτί, βαμβάκι, χαρτοπετσέτα, ύφασμα μεταξωτό, ύφασμα μάλλινο, χώμα άμμο, νερό κ.τ.λ.
- Όταν κάθεται στη μοκέτα και παίζει, τοποθετούμε ένα στρωματάκι και το βοηθούμε να κυλισθεί με το σώμα του. Έτσι θα αγγίξει με το σώμα του την υφή του στρώματος.
- Τοποθετούμε το χέρι του πάνω στο ράδιο που παίζει και το αφήνουμε να συνειδητοποιήσει τις δονήσεις από τον ήχο που παράγεται.

9⁰² -11⁰² ΜΗΝΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ

- Σκεπάζουμε μ' ένα χαρτί ή με το χέρι μας ένα αντικείμενο. Παρατηρούμε αν θα το σηκώσει για να το πάρει.
- Σ' ένα κουβαδάκι βάζουμε μερικά αντικείμενα. Έπειτα αδειάζουμε τα αντικείμενα από το κουβαδάκι και του ζητάμε να τα ξαναβάλει μέσα σε αυτό.
- Το αφήνουμε να φάει με τα χέρια του. Θα δούμε ότι έχει αρχίσει να χρησιμοποιεί το δείκτη και τον αντίχειρα.
- Αφήνουμε ένα παιχνίδι λίγο πιο μακριά του και το προτρέπουμε να πάει να μας το φέρει μπουσουλώντας.
- Παίζουμε με μια μπάλα. Του την πετάμε και αυτό προσπαθεί να την πιάσει.

- Του δίνουμε ένα πλαστικό κουτάλι και το αφήνουμε να το γεμίσει με φαγητό για να φάει μόνο του. Σίγουρα στην αρχή δεν θα τα καταφέρει, αλλά θα του αρέσει να προσπαθήσει.
- Του δείχνουμε μερικά μέρη του σώματός του και έπειτα το ρωτάμε πού βρίσκεται. Για παράδειγμα να η μύτη σου, να το αυτί σου. Πού είναι η μύτη σου; Πού είναι το αυτί σου;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ

- Του βάζουμε κασέτα με διάφορους ήχους και του λέμε τι είναι ο κάθε ήχος που ακούει. Μπορούμε επίσης να του δείχνουμε αντίστοιχες εικόνες, όπως το αεροπλάνο, το πουλί, όταν ακούει τους αντίστοιχους ήχους.
- Του δίνουμε παραγγέλματα και παρακολουθούμε αν αντιλαμβάνεται τι πρέπει να κάνει, όπως δώσε μου την κούκλα που κρατάς, πάρε το μπισκότο σου.
- Του μιλάμε συνέχεια για ό,τι κάνουμε και αρχίζουμε να του κάνουμε διάφορες ερωτήσεις. Βέβαια, ακόμη μπορεί να μη μας απαντά με λόγια, αλλά με χειρονομίες ή κούνημα του κεφαλιού του θα μας δίνει τις απαντήσεις του.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΗ

- Το αφήνουμε να μπουσουλήσει πάνω σε διάφορες επιφάνειες, όπως: μοκέτα, γρασίδι, χώμα, άμμο, κ.τ.λ.
- Του δίνουμε αντικείμενα με διαφορετική υφή και τα αφήνουμε να τα επεξεργάζεται.
- Του κάνουμε αέρα μ' ένα περιοδικό ή έναν ανεμιστήρα ή μια βεντάλια. Το αφήνουμε να αισθανθεί τον αέρα που χαϊδεύει το πρόσωπό του.

12^{ος} -14^{ος} ΜΗΝΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ

- Καθώς το τύνουμε, του δίνουμε τη δυνατότητα να μας βοηθήσει. Μπορούμε να του πούμε να βάλει το σκούφο του ή να βγάλει τις κάλτσες του.
- Είναι ευχάριστο για το παιδί να κρύβεται πίσω από καρέκλες και τραπέζια και να ψάχνουμε εμείς να το βρούμε ή αυτό να ψάχνει να μας βρει.

- Του δίνουμε αντικείμενα και του ζητάμε να τα βάλει στη θέση τους. Σ' αυτήν την ηλικία του αρέσει πολύ να μας βοηθάει.
- Του δίνουμε να παίζει με ξύλινους κύβους και να κατασκευάζει διάφορα πράγματα.
- Του δίνουμε κουτιά άδεια και το προτρέπουμε να τα γεμίζει με διάφορα αντικείμενα και να τα αδειάζει.
- Μπορούμε από τώρα να του δώσουμε να παίζει με κατασκευή με ενσφηνώσεις, π.χ. ένα τετράγωνο, ένα τρίγωνο και έναν κύκλο. Τα τοποθετούμε εμείς στην αρχή στη σωστή θέση και έπειτα το προτρέπουμε να το κάνει το ίδιο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ

- Του δίνουμε να χτυπά ένα τύμπανο. Του δείχνουμε πρώτα εμείς πώς μπορεί να το χτυπά και το αφήνουμε να ακολουθήσει.
- Του βάζουμε στο κασετόφωνο ή στο ράδιο κάποια τραγούδια. Τραγουδάμε και το παροτρύνουμε να τραγουδήσει μαζί μας.
- Του δίνουμε όλο και πιο πολλές εντολές να ακολουθήσει, όπως δώσε μου ένα μπισκότο, φέρε μου το αρκουδάκι σου κ.τ.λ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΣΦΡΗΣΗ

- Του δείχνουμε ένα λουλούδι και του λέμε να το μυρίσει. Βέβαια, στην αρχή, μπορεί να μην το καταλάβει, γι' αυτό του δείχνουμε εμείς πώς το μυρίζουμε. Έτσι το βρέφος μας μιμείται.

15⁰¹ -29⁰¹ ΜΗΝΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ

- Του ζητάμε να μας δείξει διάφορα μέρη του σώματός μας.
- Του ζητάμε να μας δείξει μέρη του σώματος του σκύλου ή της γάτας.
- Το ρωτάμε να μας πει τα ονόματα των μερών του σώματος του ή του δικού μας.
- Του σχεδιάζουμε περίγραμμα του χεριού του.
- Του σχεδιάζουμε περίγραμμα του σώματός του .
- Ζωγραφίζουμε έναν άνθρωπο με ξυλομπογιές ή μαρκαδόρο.
- Κατασκευάζουμε έναν άνθρωπο από πηλό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΣΦΡΗΣΗ

- Του δίνουμε να μυρίσει το περιεχόμενο από διάφορα δοχεία ή μπουκάλια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑ

- Του μαθαίνουμε νέες λέξεις μέσα από καινούργια παραμύθια, ιστορίες, τραγούδια.
- Επαναλαμβάνουμε διορθωμένες κάποιες λέξεις που δε λέει σωστά, χωρίς να το διορθώνουμε φανερά.
- Του δείχνουμε εικόνες σε κάποιο παραμύθι. Του λέμε τα ονόματα των αντικειμένων που βλέπει στις εικόνες. Έπειτα το ρωτάμε να μας επαναλάβει κάποιες από αυτές τις λέξεις.
- Του μαθαίνουμε τραγούδια για τους μήνες, τα ζώα, τα δάχτυλα των χεριών μας κ.τ.λ.

30⁰⁵ -36⁰⁵ ΜΗΝΑ**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ**

- Του μαθαίνουμε να ζωγραφίζει ένα πρόσωπο.
- Του ζητάμε να βρει τα λάθη σε μια εικόνα
- Του ζητάμε να περάσει χάντρες σ' ένα κορδόνι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑ

- Όταν του μιλάμε, να χρησιμοποιούμε τις αντωνυμίες.
- Να εξασκούμε το παιδί στον ήχο του συμπλέγματος ζ και τσ, τζ
- Να χρησιμοποιούμε συχνά καινούργιες λέξεις.
- Να του μαθαίνουμε αντίθετες λέξεις.
- Να του μαθαίνουμε να χρησιμοποιεί τον πληθυντικό αριθμό.